

ierobežotas pieejamības statuss
ATCELTS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĒSTNIECĪBA

103062, Maskavā, Čaplīgina ielā 3 • Tālrunis: 925 27 07 • Fakss: 923 92 95

Konfidenciali

Latvijas Prezidenta Gunta Ulmaņa vizīte Maskavā (1994.gada 30.aprīlis)

1. Līdztekus divkārt izteiktajam vardarbības nosodījumam pret Latvijas valsti 1940.gadā, kā arī 1949.gada deportāciju nosodījumam, Jeļcina teiktajā galda runā pusdienās Šķautņu zālē izskanēja vēsturiskajai patiesībai neatbilstošs konstatējums:

"Visa latviešu tauta nevar atbildēt par latviešu strēlnieku nodarījumiem, kuri nesuši mūsu zemei daudz nelaimju. Gluži tāpat Krievijas tauta, krievu cilvēki, kuri paši cietuši no totalitārisma, nevar uzņemt vispārēju atbildību par represijām Latvijā, par to, ka liels skaits Latvijas pilsoņu tika izsūtīti uz Sibīriju."

Krievija šajā prezidenta runā, vēlēdamās mīkstināt atvainošanos par vardarbību pret Latvijas valsti un latviešu tautu, negatīvā nozīmē piemin latviešu strēlniekus, tādējādi mēģinot neitralizēt un pat izbeigt sev netīkamo diskusiju par 1939. - 1940.gg. notikumiem, kuri izraisīja okupāciju.

Minētajā runā tiek izmantots rupjš propagandas štamps, kuru bieži lieto arī krievu nacionālradikāļi, iztēlojot tieši latviešus un ebrejus par komunistu ļaundarbību galvenajiem iniciatoriem un vaininiekiem.

Apzināti vai neviļot Krievijas prezidents šajā gadījumā atkārtoti nacionālšovinistu tēzes, kurās par vienādām tiek pasludinātas nesalīdzināmas parādības un jēdzieni (latviešu tautas daļa īsā vēstures posmā, sabrūkot Krievijas impērijai, tiek identificēta ar tūkstošgadīgu Krievijas lielvalsti).

Tiek ignorēts fakts, ka latviešu strēlnieki nebija Latvijas valsts militāra struktūra, jo vēl nebija arī pašas Latvijas valsts. Latviešu strēlnieku bataljoni bija Krievijas impērijas karaspēka daļas, kuras 1917.gada lielieku apvērsuma rezultātā cīnījās pretējās frontēs, tāpat kā krievi.

Domājams, ka nebūtu lieki šo faktu neformālā veidā atgādināt Krievijas vēstniekam Latvijā, jo nav izslēgts, ka, prezidenta domas iedvesmoti, dažādi spēki Krievijā un citās valstīs mēģinās ekspluatēt šo ideju, gluži tāpat kā tas ne reizi vien noticis, negatīvi interpretējot latviešu lomu 2.pasaules kara traģēdijās. Piebilstams, ka Krievijā nekā nezina par latviešu nacionālajiem strēlniekiem, kuri cīnījās kā pret boļševismu, tā pret ķeizarko Vāciju I pasaules kara laikā. Latviešu strēlnieku ģenēze krievu un pasaules sabiedrībai joprojām ir vēstures "baltais plankums". Strēlnieku cīņas Nāves salā, Ložmetējkalnā, Tīrelpurvā arī ir Krievijas impērijas karaspēka cīņas pret Vāciju. To nezina prezidents Jeļcins, to nezina pat Latvijas cittautieši, tajā skaitā krievi. Tādēļ Jeļcina galdarunā strēlnieku piesaukšana vērtējama kā nekorekta un provokatīva, kas sacerēta nomenklatūras postpadomju kancelejās.

Ievērojot augstākminēto, būtu ieteicams vēlreiz aktualizēt ideju par kopēju Latvijas un Krievijas vēsturnieku komisijas izveidošanu, kuras uzdevums būtu izvērtēt kā I pasaules kara notikumus, Februāra un Oktobra revolūcijas, tā arī 1939. un 1940.gada un tiem sekojošās norises, kurās iesaistīti arī latvieši un kuras skar Krievijas - Latvijas valstu attiecības.

Mūsaprāt, Latvijas masu informācijas līdzekļos nekompetenti un pavirši autori Jeļcina izteikto totalitārā PSRS režīma nosodījumu interpretē kā okupācijas nosodījumu.

Šāda interpretācija patiesībā ir sabiedrības dezinformācija un netieši kalpo Krievijas centieniem vērsties pret Igaunijas iniciatīvu ierosināt starptautiskajai sabiedrībai atzīt Baltijas valstu okupācijas faktu 1940.gadā.

2. Pievēršoties Latvijas Prezidenta vizītes atspoguļojumam Krievijas masu informācijas līdzekļos, līdztekus objektīvam norišu attēlojumam vērojama dažādu negatīvu otrā plāna detaļu un ar vizīti tieši nesaistītu notikumu izcelšana.

Visu šo pasākumu jēga ir būtiski neizmainīt sabiedrības apziņā līdz šim zīmēto Latvijas tēlu, kuram imanenti piemītot negatīvas iezīmes:

- šķietama nevēlēšanās pildīt atmodas laika demokrātisko spēku solījumus piešķirt pilsonību iecelotājiem pēc 1940.gada, arī tiem, kuri balsoja par Latvijas neatkarību 1991.gada 3.marta aptaujā,
- neizpratne par it kā visas pasaules labi saprastajām "jaunās un demokrātiskās Krievijas" grūtībām reformu ceļā,
- politisks egoisms, kas robežojoties ar sīkumainību,
- tīkojumi pēc Krievijas bagātībām un ekonomiska parazitēšana uz lielā kaimiņa rēķina.

Nav lieki atgādināt, ka Krievijas prese ir patiesi vai daļēji brīva, taču tāds iedarbīgs sabiedrisko domu ietekmējošs līdzeklis kā televīzija ("Ostankino", Krievijas TV, kā arī Maskavas reģionālā MTK) ir stingrā valsts kontrolē, brīžiem pat tiek cenzēta, lai panāktu Prezidenta un Valdības oficiālās līnijas efektīvu propagandu.

Arī privātajā un "objektīvajā" (A.Kiseļovs, T.Mitkova) televīzijā dominē demokrātiskas lielvalsts ideja un vēlme ironizēt par mazo Baltijas valstu neatkarību un to "etnokrātiskajiem režīmiem". Šādas nianšes bija viegli pamanāmas vairāku Krievijas televīzijas programmu sižetos par G.Ulmaņa vizīti Maskavā (attiecinātie videomateriāli ir nosūtīti Valsts prezidenta Kancelejai).

Šajā sakarā, šķiet, nebūtu lieki uzturēt Latvijas valstij izdevīgas, draudzīgas un lietišķas attiecības ar minēto televīzijas kompāniju vadītājiem, it īpaši ar "Ostankino" prezidentu akadēmiķi A.N.Jakovļevu, kura autoritāte Krievijā un citur pasaulē vēl joprojām tiek vērtēta augstu. Pēc mūsu rīcībā esošajām ziņām, A.Jakovļevs uzskata, ka viņam ir liels personisks ieguldījums Baltijas valstu neatkarības atgūšanā, taču viņš nav pārliecināts, ka Latvijā nebūtu cilvēktiesību pārkāpumu. Būtu vēlams veicināt A.Jakovļeva ierašanos Latvijā, viņa kontaktus ar Latvijas sabiedrību. Apmeklējot Tallinnu un Tartu, A.Jakovļevs guva lielu igauņu atsaucību. Sistemātisku un mērķtiecīgu kontaktu nodibināšana ar ietekmīgām Krievijas amatpersonām nebūtu vērtējama zemāk par Latvijas lobija veidošanu Rietumos.

3. Aplūkojot Latvijas prezidenta vizītes atspoguļojumu presē, atzīstams, ka tas varētu būt bijis plašāks un dziļāks, ja vizītei būtu cits politiskais fons (bija sākušās ilgstošas Lieldienu un 1.maija brīvdienas).

Visizsmeļošāk Latvijas prezidenta vizīte bija atspoguļota "Nezavisimaja gazeta", kur V.Portņikova rakstā uzdots būtisks jautājums: "Kāds būs izslavētās Baltijas vienības liktenis? Tagad taču gan Viļņa, gan Rīga un arī Tallinna nokļuvušas absolūti dažādās pozīcijās attiecībā pret savu austrumu kaimiņu."

Par vizītes norisēm informēja arī "Segodņa", "Komersant" un "Krasnaja Zvezda". Gribētos pieminēt, ka Latvijas vēstniecība Maskavā uztur regulārus kontaktus tieši ar minēto laikrakstu žurnālistiem.

Dīvaini, ka Latvijas prezidenta vizītei ne rindas neveltīja viena no Krievijas ietekmīgākajām demokrātiskajām avīzēm "Izvestija", kā arī Valdības avīze "Rossijskije Vesti" un parlamenta izdevums "Rossijskaja gazeta".

Mūsaprāt, būtu lietderīga ekskluzīva Latvijas prezidenta intervija laikrakstam "Izvestija", kuras tirāža ir ievērojama. Interviju varētu sniegt "Izvestijas" žurnālistam, kurš speciāli šim nolūkam ierastos Rīgā no Maskavas, nevis pastāvīgajai korespondentei Latvijā I.Ļitvinovai, kura, iespējams, ir sekmējusi avīzes demonstratīvo klusēšanu un, iespējams, paudusi savu subjektīvo negatīvo viedokli avīzes galvenajam redaktoram Goļembiovskim.

4. Atgriežoties pie vizītes guvumiem, būtu nopietni jāapsver to nostiprināšanas iespējas un paņēmieni. Būtu pēc iespējas ātrāk jāpiedāvā konkrēti datumi V.Černomirdina vizītei Rīgā, ievērojot abu premjeru saspringtos darba grafikus maijā.

Neievērots nedrīkstētu palikt arī tas apstāklis, ka no Krievijas puses vizīti tiecas organizēt ne tikai Krievijas AM un Krievijas vēstniecība Rīgā, bet arī darbu praktiski zaudējusi S.Zotova vadītā delegācija, kura, mūsaprāt, no šī procesa būtu norobežojama, motivejot to ar loģisku nepieciešamību visus vizītes sagatavošanas darbus kanalizēt vienā un loģiski vienīgi iespējamā gultnē - abu valstu vēstniecības un Ārlietu ministrijas, kas atbilst starptautiski pieņemtajai praksei.

Pieredze liecina, ka S.Zotovs ne vien pārspilē savu lomu Krievijas-Latvijas attiecību sakārtošanā, bet arī dezinformē savas valsts augstākos vadītājus par stāvokli Latvijā. Tas nav izslēgts, S.Zotovam iejaucoties abu valstu Valdību vadītāju tikšanās reizei Rīgā. Bezkaislīgi analizējot apstākļus, un, ņemot vērā S.Zotova bezdarba draudus, ir acīmredzama viņa tieksme ieņemt Latvijai iespējami neizdevīgu pozīciju Krievijas vadītāju acīs, jo

tikai tā viņam iespējams pamatot savas delegācijas eksistenci. Būtu lietderīgi arī turpmāk norobežoties no Krievijas delegācijas sarunām ar Latviju, jo pēc Latvijas valdības delegācijas darbības izbeigšanās tam ir loģisks pamatojums. Nav izslēgts, ka Krievijas delegācija un tās vadītājs bauda lielāku Krievijas armijas virsnieku un militārpersonu Latvijā uzticību nekā Krievijas ārlietu ministrija un vēstniecība Rīgā. Tas ir būtisks moments, gaidot V.Černomirdinu Rīgā. Krievijas vēstnieks Latvijā nenoliedz pretrunas starp S.Zotova personu un Krievijas ārlietu ministriju, kā arī Krievijas Federācijas vēstniecību Rīgā.

5. Īpašu vērību vajadzētu veltīt Krievijas solījumiem ieviest Vislielākās labvēlības režīmu tirdzniecībā ar Latviju no 1994.gada 1.jūnija. Šo solījumu vajadzētu atgādināt V.Černomirdinam viņa plānotās vizītes laikā. Īpaši svarīgs ir tas fakts, ka Vislielākās labvēlības režīma ieviešana patlaban nav saistīta ar dokumentu paketes ratifikāciju abu valstu parlamentos. Ņemot vērā kaimiņvalsts Lietuvas pieredzi ar Vislielākās labvēlības režīmu tirdzniecībai ar Krieviju, jākonstatē, ka Latvija šobrīd ir labākā situācijā nekā Igaunija un Lietuva. No Lietuvas prasītā samaksa par šādu tirdzniecības režīmu ir militārais tranzīts uz Kaļiņingradu - t.i., cena, kas vēl no Lietuvas puses nav nomaksāta. Latvija ar atļauju uz laiku izmantot Skrundas RLS un kompromisu militārpensionāru jautājumā ir jau samaksājusi par Vislielāko labvēlību tirdzniecībā, no kuras mūsu valsti šķir vienīgi viena Krievijas Ārlietu ministrijas nota, kuru V.Černomirdins arī varētu uzdot sastādīt savam ārlietu ministram.

Nebūtu lieki piebilst, ka īpaši asas diskusijas Latvijas parlamentā par pilsonības likumu un ārvalstnieku likumu (ja tās notiktu līdz 1.jūnijam - t.i., Vislielākās labvēlības režīma tirdzniecībā stašanās spēkā brīdim) varētu Krievijas puses viedokli ietekmēt Latvijai nelabvēlīgā virzienā. Pretējā gadījumā tirdzniecības režīms var tikt tieši sasaistīts ar dokumentu paketes ratifikāciju vai vēl kādiem citiem mūsu valstij neizdevīgiem noteikumiem.

6. Vajadzētu turēt Krieviju pie vārda par armijas izvešanu par vienu mēnesi ātrāk nekā paredzēts līgumā. Tas būtu ieguvums kā Latvijas, tā arī Krievijas vadībai.

7. Pēc G.Ulmaņa vizītes Maskavā, analizējot Kremļa attiecības ar trim Baltijas valstīm kopumā, Latvija pirmo reizi nonākusi situācijā, kad Krievija to min par paraugu iepretim Igaunijai un Lietuvai.

Tādēļ īpaši svarīgi būtu turpināt uzsvērt Baltijas valstu vienību, kaut arī katra no mūsu valstīm kārto savas attiecības ar Krieviju, izejot no konkrētās situācijas, kas izveidojusies PSRS laikā.

J.Peters

I.Levrence

1994.gada 7.maijā
Maskavā

Nosūtīts G.Ulmanim
A.Gorbunovam
V.Birkavam
G.Andrejevam
E.Levitam
J.Ritenim
A.Kiršteinam
I.Birzniecei
M.Virsim
M.Riekstiņam
A.Voveram